

Література:

1. Шедловська М. В. Екологічна свідомість: сукупність знань, оцінок, норм, установок, що регулюють взаємодію суспільства і природи. *Український соціум*. 2011. № 2 (37). С. 95–100.
2. Жатова Г.О. Формування екологічної свідомості: усвідомлення ролі в екосистемі та відповідальності за навколишнє середовище. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/9110/1>
3. Скребець В. Напрями екологічного виховання: свідомість на вирішення екологічних проблем. URL: https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4059/1/aref_Skrebets.pdf
4. Pelling J., Manuel-Navarrete D. Understanding and responding to ecological challenges through social and institutional changes. *Environmental Research Letters*. 2015. Vol. 10. P. 34–41.
5. Dunlap R., Van Liere K. A worldview and values system perspective on ecological problems. *The New Environmental Paradigm*. 2008. Vol. 42, № 3. P. 127–132.
6. Schultz P. The Relationship Between Human Activity and Environmental Health. *Environmental Psychology*. New York: Academic Press, 2011. P. 83–98.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-479-8-56>

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бабак П. С.

аспірант за спеціальністю 231 – Соціальна робота

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Науковий керівник: Дмитренко К. А.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної роботи

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

Патріотичне виховання молоді завжди було одним з найважливіших завдань суспільства. Однак, сучасні реалії ставлять перед ним нові, більш складні виклики. Зміни в соціальному, економічному та культурному

середовищі, глобалізація, інформаційні технології – все це впливає на світогляд молоді та ускладнює процес формування патріотичних почуттів.

Нині Україна переживає нову важку сторінку історії, яка надовго закарбується в пам'яті українців. Патріотичне виховання в теперішні нелегкі часи є вельми актуальною темою, адже, пригнічене кризою та воєнно-політичними умовами суспільство втрачає здатність до розвитку культурно-патріотичних явищ. Тож пріоритетними завданнями є формувати патріотичні почуття шляхом вивчення та відновлення національних цінностей.

Усі зазначені аспекти мають чітко окреслену законодавчу базу: Конституція України (загальні положення про права і свободи людини, громадянське суспільство, національну безпеку) [4]; Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [2] тощо.

Не мало вчених наголошували на актуальності проблеми патріотичного виховання молоді. Так, теоретичний аспект патріотичного виховання розробляли відомі українські педагоги минулого: Х. Алчевська, Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, М. Драгоманов, П. Куліш, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, які значну увагу приділяли вихованню любові до своєї землі, рідної мови, формуванню національної самосвідомості молоді.

Окремі аспекти патріотичного виховання розроблені О. Бандурою, Я. Калакурою, І. Бех, В. Гонський та інші.

У нашому дослідженні варто звернути увагу на думку історика Я. Калакури. Відомий український історик зазначав, що заповненню прогалин у патріотичному вихованні молоді сприятиме пошук і обґрунтування відомостей на такі важливі питання, як, коли й за яких умов зародився український патріотизм; які етапи у своєму розвитку він пройшов; чим він є на сьогодні; що необхідно робити для того щоб ефективно використати історичне підняття для поліпшення патріотичного виховання молоді [3].

Також наголосимо на думці вченого Петра Слотюка, який зауважував, що екзистенційні виклики, які загрожують Україні породжені не тільки зовнішньополітичними обставинами, в яких опинилася наша держава до і після повномасштабного вторгнення РФ. Вони спричинені й внутрішніми проблемами, що не вирішувалися впродовж багатьох років умовної незалежності від Росії. Такими викликами є не тільки російсько-українська війна. До них належать: відсутність політичної еліти, здатної приймати адекватні й ефективні управлінські рішення і продукувати ідеї, які б сприяли успішному розвитку країни; майже зруйнована система освіти; спроби реалізації ініціатив, які знищують інтелектуальне середовище, науку, охорону здоров'я, український інформаційний простір;

слідування суперечливим вимогам сусідніх держав, особливо в гуманітарній сфері [5].

Хоча термін «екзистенційні виклики» є зручним для опису складних ситуацій, його наукова валідність у контексті українських викликів потребує подальшого обґрунтування [1].

Нами зроблена спроба охарактеризувати основні екзистенційних виклики до патріотичного виховання молоді в сучасних умовах. Для зручності сприйняття подамо їх у таблиці.

Таблиця 1

**Екзистенційні виклики до патріотичного виховання молоді
в сучасних умовах**

№	Виклик	Короткий опис	Можливі наслідки для патріотичного виховання
1	Інформаційна перенасиченість і маніпуляція	Потік суперечливої та необ'єктивної інформації	Ускладнює формування власної думки, сприяє поширенню фейків, підриває довіру до офіційних джерел.
2	Глобалізація та культурне різноманіття	Конфлікт між національною ідентичністю та глобальними трендами	Може призвести до втрати інтересу до національної культури та історії, асиміляції.
3	Матеріальні цінності та споживачтво	Орієнтація на матеріальний добробут	Відсуває на другий план духовні цінності, такі як патріотизм, знижує рівень соціальної відповідальності.
4	Політична поляризація	Розкол суспільства на протидіючі табори	Ускладнює консолідацію нації, підриває довіру до державних інституцій.
5	Соціальні мережі та віртуальна реальність	Формування нових форм спілкування, віддалення від реального життя	Знижує рівень громадянської активності, сприяє формуванню віртуальної ідентичності.
6	Війна та посттравматичний синдром	Психологічні травми, пошук нових сенсів життя	Може призвести до відчуження від суспільства, дезадаптації, втрати віри в майбутнє.

Ця таблиця наочно демонструє, як різні фактори сучасного світу впливають на процес патріотичного виховання молоді. Розуміння цих викликів є необхідним кроком для розробки ефективних стратегій подолання проблем і формування у молоді почуття патріотизму.

Отже, постає питання щодо розроблення стратегій подолання зазначених викликів. Спираючись на думку вчених істориків, військових експертів та вчених-педагогів виокремимо такі стратегії подолання Екзистенційних викликів до патріотичного виховання молоді в сучасних умовах.

Таблиця 2

Стратегії подолання викликів у патріотичному вихованні молоді

№	Стратегія	Короткий опис	Приклади практичної реалізації
1	Формування системи цінностей	Створення міцного фундаменту на основі поваги до історії, культури та традицій.	Вивчення історії України через інтерактивні методи, проведення тематичних заходів (історичні реконструкції, літературні вечори), залучення до фольклорних колективів.
2	Розвиток критичного мислення	Навчання аналізувати інформацію, відрізняти факти від фейків.	Дебати, проєкти з медіаграмотності, використання методів проблемного навчання.
3	Залучення до громадської діяльності	Створення умов для участі молоді в соціальних проєктах.	Волонтерські табори, молодіжні ради, участь у громадських ініціативах.
4	Використання сучасних технологій	Застосування інтерактивних методів навчання, соціальних мереж.	Створення освітніх платформ, використання гейміфікації, ведення блогів про українську історію та культуру.
5	Співпраця з родиною та громадою	Залучення батьків, вчителів, громадських організацій.	Батьківські університети, спільні заходи школи та громади, створення сімейних бібліотек.
6	Психологічна підтримка	Надання допомоги молоді, яка постраждала внаслідок війни або інших травматичних подій.	Групові та індивідуальні консультації, арт-терапія, йога.

Ця таблиця наочно демонструє, як різні стратегії можуть бути застосовані для вирішення проблем у патріотичному вихованні молоді.

Як висновок зазначимо, що сучасний світ ставить перед молодим поколінням низку складних викликів, які безпосередньо впливають на процес формування патріотичних почуттів. Інформаційна перенасиченість, глобалізація, матеріальні цінності, політична поляризація, соціальні мережі та, на жаль, війна – все це створює складний контекст для виховання патріотичної молоді.

Ключовими, на нашу думку, є такі підходи до вирішення вищезазначеного питання, як-то: необхідність комплексного підходу у освітньому процесі сучасних ЗВО; важливість адаптації до змін здобувачів освіти, роль вищої освіти у патріотичного виховання молоді в сучасних умовах, значення громадських організацій патріотичного виховання молоді в сучасних умовах; психологічна складова патріотичного виховання молоді в сучасних умовах. Ці виклики, що стоять перед патріотичним вихованням, є серйозними, але не непереборними.

Варто зауважити, що головне завдання є створення умов для того, щоб молодь відчувала себе частиною своєї країни, брала активну участь у її житті та була готова захищати її інтереси.

Таким чином, патріотичне виховання – це тривалий і комплексний процес, який вимагає спільних зусиль держави, громадськості та кожної окремої людини. Лише об'єднавши зусилля, можемо подолати сучасні виклики та виховати покоління патріотів, які будуть любити свою країну і готові відстоювати її інтереси.

Література:

1. Екзистенція страху життя і смерті в сучасних реаліях: мультимодальні та мультикультуральні аспекти (теоретичний та психотерапевтичний досвід) : колективна монографія / за заг. ред. Г. Католик. Львів : Місіонер, 2022. 352 с.

2. Закон України 2834-IX від 13.12.2022 Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/511494_708583 (дата звернення 01.12.2024 р.)

3. Калакура Ярослав Степанович. Українська історіографія : курс лекцій. Київський національний університету імені Тараса Шевченка. Київ : Генеза, 2004. 494 с.

4. Конституція України [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 01.12.2024 р.)

5. Слотюк, П. (2023). Екзистенційні виклики для України у війні з РФ. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 26(6). 109–121. <https://doi.org/10.15421/1723138>